

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

פרשת ויגש

שנת תשע"ב

א. תועלויות להרלב"ג.

פרק מה' פסוק א':

וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָּל אִישׁ מֵעֵצֵי וְרֵא עַמּוּד אִישׁ אֹתוֹ: וַיִּתֵּן אֶת קָלוֹ:

(ריב) אִין ראוּ למוֹסָל שיהפּטל לכּוֹת אוּ לִשְׁתַּק כּפּני אֲנָשׁוֹ כּי זֶה חֲמָה שׁיִסְפִּיל מִטְּלָחוֹ כּפּיני אֲנָשׁוֹ וַיִּחַטֵּט מוֹרָאוֹ. וְלִזֶּה חֲמָלָה שֶׁלֹּא רָחַם יוֹסֵף לִכְבוֹת כּפּני הָאֲנָשִׁים וְלִזֶּה שׁוֹלֵאוֹ כּל אִישׁ חֲמָלוֹ בַּעַם שֶׁהוֹכִיר לִכְבוֹת:

אלו

1. פרשניו - כדרכו בקודש - רוצה להפנות אותנו אל התנ"ך, מה גדול הוא
2. מה דוקא רק מהו ולא ככל אדם?

* * *

ב. רמב"ן.

פרק מו' פסוק לב':

(לב) והאנשים רעי צאן כי אנשי מקנה היו. אמר להם שהם רועים אבל לא שירעו בהמות של אחרים. כי גם בשל עצמם יש להם עבדים ובני בית ירעו אותם, אלא שעשרם במקנה. וזה טעם כי אנשי מקנה היו. והיה להם עושר ועבודה רבה מאוד. במקנה רב אשר להם כי לא רצה להזכיר רק לנבדד:

אלו

1. מאיזו טעות אפשרית רוצה פרשניו להפנותנו?
2. מה חשבו לו להדגיש כי אמרות עושר והיות להם עבדים עם עצמם כן רצו את מקניהם?
3. מה צורך כאן לציון יוסף כי "רוצה להזכיר רק לנבדד"?

* * *

ג. רש"י הירש.

פרק מו' פסוקים לב', לג':

(לב) אמר לו בגלוי, שאתם שייכים למעמד רועי הצאן, אם כי אין רואים זאת במצרים ככבוד. כי אנשי מקנה היו: לא שהם עצמם רעו את הצאן תמיד, דבר זה יכול היה להיעשות גם על ידי עבדיהם; אך פרנסתם האזרחית באה ממרעה הצאן.

(לג) במדינה כדוגמת מצרים, בה האדם נחשב רק על-פי מלאכתו, בה לא נולד אדם כאדם, אלא כבעל מלאכה, חקלאי, חייל, וכדו', - שם השאלה על מלאכתם היתה כמובן השאלה הראשונה. אף הם יבליטו ללא פחד את האמת הבלתי-ניעמה; שכן בחילת

המצרים מפני מלאכתם, ובדרך כלל, סלידת האומות מפני היהודים, הן הן אמצעי הקיום הראשון במעלה של השבט הנה שנועד לעבור את הימים בדרך ההתבודדות. כל עוד לא האיר השחר המוסרי על האומות, הרי המחיצות שהאומות הקימו על ישראל, שמרו עליו מפני כל הידבקות בשחיתות האנשים שבקרבתם יתהלך מאות בשנים. משום כך הוא מבליט מיד את הצד שיעורר את סלידת המצרים, מתוך כוונה ברורה, שעל-ידי כך יוקצה להם מחוז מיוחד למגוריהם.

שאלות

1. מה מציק על פרשנו קבואו לפרש דבריו בפסוק לבי?
2. למה חשוב היה לו להדגיש זאת מיד במסע הראשון ומה רצה להשיג בזה?
3. "האדם נחשב לבי מלאכתו" היתה מציאות צלומה במשק מאות שנים עם באירופה. למה חשוב לפרשנו להדגיש זאת גם כאן?
4. "ההתבודדות" של עם ישראל היא - לדעתו - זמנית עד "אשר יאיר השחר האוסרי על האומות" מה אם כן הרצפה של פרשנו להתנהלותו במצב זה?
5. איך זה מונע "שחיתות"?
6. בחירת "16" מרצון היא הצצה היצוזה של פרשנו, איך, למה והאם זה הוציא?
7. הניתן להדגיש את הד תקופתו כאן?

* * *

ד. המשתדל

פרק מז' פסוק לד': [לד] בעבור תשבו: הם דבריו יוסף, ומדבריו למדו לומר לפרעה (למטה מ"ז ד'), ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן. כי תועבת וגר: כי המצרים היו עובדים קצת בהבמות ולא היו שוחטין אותן ולא היו נהנין מהן, וע"כ רצה יוסף שישבו לבדם ולא יתערבו עם המצרים, ובפרט כי ארץ גשן לפי הנראה ולפי דעת אחדים היתה קרובה לארץ כנען, ואולי שלא היה מנהג יושביה כמנהג המצרים.

שאלות

1. למה חשוב לו להדגיש בקטע הראשון שאף דברי יוסף?
2. עליו סיבות שונות מונה פרשנו לבקשת יוסף על מקום מושבם באשן, התוכל לזנותן ולהסבירן?
3. לבסוף, האם זה הוציא?

* * *

ה. הכתב והקבלה

פרק מז' פסוק יג': (יג) ולחם אין. חוזר לענין הראשון למחלת שני רעב (רש"י). דאי לאו חזרה נענין הראשון אלא ספור דברים זל"י, דגם אחר טעם יעקב לנמנים סיה רעב, הליל ולא סיה לחם בארץ, ומדכתיב "ולחם אין" נודענו שאין זה ספור דברים זל"י, אלא חוזר על הראשונה, לפי שהפסיק בספור חמי יוסף וזיאת יעקב, ונלישגא דקרא גלוי לדעת רבותינו ז"ל דנענא יעקב לנמנים פסק רעב, מדלמר ולחם אין, להורות שאינו אלא חזרה לספור ראשון, וכן מדלמר וינוחו אליו בטעם השנית ולא חזר בטעם האחרת, משמעו שגם סיה רק טעמי שנים בלבד.

שאלות

1. קרא שוב את הפסוק, האם אתה מוצא קושי כלשהוא, אם כן מהו?
2. פרשנו קופץ כאן סדר דברים, מתי נאמר מה וצ"ל ידו מ', למה זה חשוב?
3. מה תיקן בכך?

* * *

ו. כלי יקר .

פרק מז' פסוק כא':

[כא] וְאֵת הָעַם הָעֵבִיר לְעָרִים. פֶּרֶשׁ רִש"י,
 לְהַסִּיר חֲרָפָה מֵעַל אַחֲיוֹ, שֶׁלֹּא
 יֵאמְרוּ גוֹלִים הִמָּה. וְרַחֲוֹק הוּא שֶׁבַעֲבוּר
 תוֹעֵלֶת קֶטֶן זֶה יִכְלַבֵּל יוֹסֵף כָּל הָאָרֶץ. וְעוֹד,
 שֶׁלֹּא יִקְרָא גוֹלָה וְסוּרָה כִּי אִם מִי שֶׁהָיָה לוֹ
 נִחְלַת שָׂדֵה וְכָרֶם וְגִלְהָה מֵהֶם, אֲבָל יַעֲקֹב לֹא
 הָיָה תוֹשֵׁב בְּשׁוּם מְקוֹם, וְכָל הָאֲבוֹת הָיוּ
 גֵרִים, כִּי כָּבֵד הִתְחַל הַגְּרוּת מִשְׁנוֹלָד יַצְחָק,
 וְלֹא מִצִּינוֹ שֶׁחֲשָׁשׁוּ הָאֲבוֹת לָזֶה. וְיוֹתֵר נִכּוֹן
 לְפָרֶשׁ כָּל הַבְּלוּל הַלְּזֶה, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר:
 "וְאֶהְבֶּתֶם אֶת הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ
 מִצְרָיִם" (דְּבָרִים י"ט), כִּי כָּל מִי שֶׁלֹּא הָיָה גֵר
 מִמִּיּוֹ אֵינּוּ מְרַגֵּשׁ בְּצַעְרוֹ שֶׁל הַגֵּר וְאֵינּוּ חָס
 עַל נַפְשׁ הַגֵּר, אֲבָל מִי שֶׁהָיָה בְּעַצְמוֹ גֵר יוֹדֵעַ
 בְּצַעְרוֹ שֶׁל הַגֵּר, וְכָל דְּעִלְיָה סְנִי - לְחִבְרָה לֹא
 יַעֲבֹר, עַל כֵּן הָעֵבִיר יוֹסֵף הָעַם לְעָרִים, כְּדִי
 שִׁיחִי כָּלֶם גֵּרִים בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, כְּמוֹ
 שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם"
 (לְעִיל טו"ג), כִּי הַתּוֹשְׁבִים יִהְיוּ בְּאֶרֶץ לֹא
 לָהֶם, כְּדִי שִׁיִּרְגִישׁוּ בְּצַעְרוֹ שֶׁל הַגֵּר. וְיִכּוֹל
 לִהְיוֹת שְׂגֵם רִש"י נִתְפָּנֵן לָזֶה, כִּי זֶה הִיא
 הַחֲרָפָה שִׁיִּתְרַפּוּם לוֹמְרִים: גוֹלִים אַתֶּם, וְלוֹ
 חֲפֵץ ה' בְּטוֹבֶתְכֶם - לְמָה אַתֶּם גוֹלִים? וְאִם
 כֵּן מִתֵּר לְהִרְעֵ לְכֶם. עַל כֵּן הָעֵבִיר אוֹתָם יוֹסֵף
 לְעָרִים, כְּדִי שִׁיִּכְלוּ לְהַשִּׁיב לָהֶם: גַּם אַתֶּם
 הִחֲלִיתֶם כְּמוֹנִי (עַל פִּי יִשְׁעִיה י"ד).

דְּבָר אַחֵר, לְכַף הָעֵבִיר אוֹתָם יוֹסֵף לְעָרִים,
 כִּי רָאָה שִׁיעֲקֹב וּבְנָיו נִתְיַשְׁבוּ בְּאֶרֶץ
 גִּשְׁן, וַיֵּאחֲזוּ בָּהּ לִהְיוֹת לָהֶם אֲחֻזָּה וְנִחְלָה
 בְּאֶרֶץ, וַיֵּשׁ לְחוּשׁ כִּי בָרַב הַיָּמִים יָקוּם מֶלֶךְ
 עָרִיץ, וַיִּדְרֹשׁ מֵעַל סִפְרֵי דְבָרֵי הַיָּמִים שֶׁל כָּל
 עֵיר וַיּוֹשְׁבֵיהָ אֲשֶׁר עָלָיו כְּתוּב וְזָרוֹן כָּל קִרְקַע
 שֶׁל מִי הִיא, וְלֹא יִמָּצֵא לְיִשְׂרָאֵל שׁוּם זְכוּת
 שֶׁהָיָה לְאֲבוֹתָם בְּנִחְלָאוֹת, וְאִין אֶחָד מֵהֶם
 יְכוּל לְטַעַן קִרְקַע זֶה שֶׁל אֲבוֹתֵי הַיָּתָה, וַיִּגְרְשׁוּם
 מִמֶּנָּה. עַל כֵּן הָעֵבִיר כָּלֶם לְעָרִים, עַד שֶׁשׁוּם
 אֶחָד מֵהֶם לֹא יֵשֵׁב עַל אֲחֻזַּת אֲבוֹתָיו, וַיִּהְיוּ
 יִשְׂרָאֵל כְּאֶחָד מֵהֶם, כִּי כָּלֶם יֵשְׁבוּ בְּלֹא חֲזָקָה.

מלכות:

1. שתי סיבות לפרשנו לא לראות את פירוש רש"י כאן, התוכל להסביר?
2. כרשנו מצלח נימוק חדש וחזק בצבט מהו ופאה הוא שונה מן הקוראים לו?
3. מקצצ השני - דבר אחר - הוא מביא פירוש שונה, במה הוא יותר אקטיבי מן הקוראים?

